

De secretarissen-generaal

De ministerraad had het college van secretarissen-generaal in 1902 ingesteld. Het had zich nadien als regel met weinig-belangrijke kwesties bezig gehouden die louter de inwendige dienst der departementen betroffen. Eens hadden daar de tractementen van de wasvrouwen toe behoord; het college dankte daar de nogal oneerbiedige naam aan van 'het wasvrouwen-college'.¹ Op de voorlaatste bijeenkomst die vóór de meidagen van '40 gehouden was, had het voor de ministerraad een advies moeten opstellen over de vraag of de schoonmaaksters die elk departement in dienst had, vervangen moesten worden door personeel van een schoonmaakbedrijf; de laatste bijeenkomst had het kostuum van de boden tot onderwerp gehad. 'Toen zei', aldus Frederiks, 'één van mijn ambtgenoten: het doet mij genoegen dat het college in de achting van de ministers stijgt, want de (vorige) maal liep het over de werkvrouwen en nu zijn wij opgeklommen tot de bodes.'²

Op 13 mei '40 was de betekenis van het college wel radicaal veranderd! Door Steenberghe's ingrijpen was het op slag onder Winkelman het hoogste Nederlandse bestuurslichaam geworden. Van de volkenrechtelijke positie van een bezet gebied gaf het zich niet terstond maar toch wel spoedig rekenschap. Op 31 mei werd afgesproken dat afdeling III van het Landoorlogreglement in afschrift aan alle departementen toegezonden zou worden en in diezelfde vergadering werd vastgesteld 'dat in principe geen medewerking verleend zal worden aan handelingen van zuiver militaire aard' ('Een scherp onderscheid valt echter lastig te maken.'³) Een kleine week later wees voorzitter Snouck Hurgronje op de 'noodzakelijkheid om de verschillende gemeentebesturen nogmaals onder het oog te brengen dat de 'Aanwijzingen' voor deze tijdsomstandigheden de richtlijnen moeten aangeven.'⁴ Een en ander leidde er toe, dat men op menig departement ging verifiëren of Landoorlogreglement en 'Aanwijzingen' wel in voldoende mate verspreid waren. Spitzten (Waterstaat) kreeg van Snouck Hurgronje 'een stapeltje' die hij op zijn departement liet ronddelen⁵, 'praktisch had toen ieder die tot oordelen bevoegd mocht worden geacht, die 'Aanwijzingen'⁶ – er werd evenwel verzuimd, na te gaan of het stuk bekend was bij de directie van de Nederlandse Spoorwegen (die onder Waterstaat ressorteerden).⁷ Ook bij Financiën werden de 'Aanwijzingen' 'op vrij ruime schaal verspreid', maar ze werden

¹ Getuige A. M. Snouck Hurgronje, *Enq.*, dl. II c, p. 174. ² Getuige K. J. Frederiks, a.v., dl. VII c, p. 520. ³ Csg: Notulen, 31 mei 1940. ⁴ A.v., 5 juni 1940. ⁵ Getuige D. G. W. Spitzten, *Enq.*, dl. VII c, p. 809. ⁶ A.v., p. 545. ⁷ A.v., p. 809; getuige W. Hupkes, a.v., p. 683.